

in omnibus illis casibus intervenire rationes aliquas honestantes consuetudines ex aliqua publica necessitate. Solent enim nundinæ in festo fieri interdum, ut rustici et pauperes, qui non possunt in profestis operas suas deserere, illas possint adire. Aliquando fiunt, quia tali die solet multitudo populorum ad locum aliquem convenire pietatis causa, et, ne cogantur iterum illuc venire, vel nimium ibi detineri cum magno dispendio et publico, nundinæ in eodem die constituuntur. Oportet tamen observare nunquam istam consuetudinem ita introduci, ut missa omitti possit licite absque speciali necessitate.

5. In mercatibus autem qui in singulis civitatibus, vel oppidis, semel in hebdomada fieri solent, non ita prævaluisse videtur hæc consuetudo, quia facile transferri possunt in alterum diem; et ita observandum est, quoad fieri possit, nisi consuetudo inveterata omnino resistat. Venditiones vero solent publice fieri in festo, præsertim in parvis oppidis; quia alias pauci essent emptores, et res vilissime venderentur; et similes causæ cum proportionem in aliis casibus reperientur. Interdum etiam venditio potest illo die fieri in gratiam emptoris, qui fortasse est rusticus agricola, aut peregrinus, qui alio die adesse ibi non potest, vel alia ratione tunc indiget tali re. Interdum vero in gratiam venditoris, qui alio die non posset vendere ex defectu ementium, etc. Quæ omnia generatim spectata ad publicam utilitatem pertinent, et ideo aliquid participant de dispensatione cap. *Licet*, de Feriis, quam inferius exponemus. His tamen non obstantibus, lex ipsa canonica perse suam vim retinet, et servanda est, ubi non fuerit in aliquo casu particulari per consuetudinem derogata.

6. *Placitum prohiberi diebus festis.*— Circa aliam partem de placito, seu iudicio forensi, certum est prohibitum esse in diebus feriatis, ut vidimus; tamen quia in hoc iudicio plures interveniunt personæ et actiones, nonnulla circa illas breviter notanda sunt. Personæ sunt iudex, et partes: actor, scilicet, et reus, testes, tabellio, advocatus, et si qui sunt alii horum ministri. Circa quas personas generatim solum possumus dicere, omnes teneri ad servandam hanc legem quoad actiones forenses ad singulas pertinentes, ut eleganter et speciatim declaratur in l. ult., C. de Fer., et similiter singuli gaudent illa indulgentia, etiam si aliis onerosam esse contingat: quia lex indifferenter et generaliter loquitur.

7. Dubitari autem solet cuius personæ habenda sit ratio in hac cessatione ab strepitu iudicii; contingit enim ut partes et iudex in diversis locis domicilia habeant, et festum vel ferias in uno loco servari, non in alio; cuius ergo loci consuetudo servanda est, iudicisne, an rei, vel actoris, vel omnium? Respondeo, spectandum semper esse locum illum, in quo iudex adest, et causa tractatur, et iudicium ordinatur; tum quia iudex est principalis persona, et quasi caput in hoc negotio; et ideo ratio postulat ut cæteri illum sequantur; tum etiam quia in modo ordinandi iudicium attenditur consuetudo loci, in quo agitur causa; ergo etiam in tempore apto ad iudicium: tum denique quia iudex ipse tenetur loci, in quo adest et operatur, festa servare, et consequenter ibi tenetur a forensibus actibus abstinere. Non vero tenetur etiam indulgere partibus, ut suorum locorum feriis, seu festivitibus utantur, quia hæc esset nimia iudiciorum dilatio; et quia possunt, vel debent ad locum iudicii accedere, ubi jam non tenentur festa suorum locorum propria observare. In hoc conveniunt Canonistæ in cap. ultim. de Fer., ut recte ibi expendit Abbas, num. 23, qui magis loquuntur de feriis temporalibus, seu rusticis; tamen cum proportionem eadem ratio est de solemnibus, seu festivis. Adde vero, si aliquæ actiones pertinentes ad illam causam extra locum iudicii transigendæ sint, posse optime fieri in eodem die, qui est festus in loco iudicii, et non in loco ubi tales actiones sint. Ut, verbi gratia, si testes sint in alio loco examinandi ex commissione iudicis prius data, optime poterit in illo die ab eis exigere iuramentum, et consequenter etiam examinari poterunt. Advocatus item, si alibi resideat, et tabellio, si alio in loco inquisitionem faciat vel instrumentum, sua munera eodem die præstare possunt; quia obligatio servandi tale festum non se extendit ad alia loca, ut supponimus; et ita ex hac parte talis actio non est contra festi obligationem. Aliunde vero non est contra vacationem concessam pro illo die in tali iudicio; quia illa vacatio solum præcipitur et conceditur pro tali loco; et ibi non fit progressio, sed in remotis dispositionibus (ut sic dicam), seu præparationibus quæ in aliis locis fieri possunt.

8. *Quid placitum.*—Secundo, circa actionem iudicii dicendum est, sub illa comprehenduntur omnes actiones, quæ proprie forenses et publicæ sunt, et pertinent quasi intrinsece ad acta iudicii, et expresse vel virtute in cap. 1 et ultim. de Feriis continentur. Hoc imprimis

constat generali ratione, quia hæc prohibitio nititur in lege ecclesiastica; ergo tanta est, quanta legis verba exigunt. Verba autem canonica legis, in diet. cap. ultim., sunt: *Debet judicialis strepitus diebus conquirere feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti.* In fine vero hæc cessatio strepitus duobus verbis declaratur, scilicet, *ut nec habeantur processus, nec feratur sententia;* ergo ex vi illius juris, ea omnia quæ pertinent ad formationem processus judicialis, et ad prolationem sententiæ, prohibita sunt. In cap. autem 4 ejusdem tituli, his verbis declaratur hæc prohibitio: *His diebus nec placitum fiat, neque aliquis ad mortem vel ad pœnam iudicetur, nec sacramenta (id est, iuramenta) præstentur.* In quibus, quid nomine *placiti* significetur, ex usu canonum sumendum est, quia extra illos non invenio vocem illam in hac significatione, ut forenses causas vel litem significet: proprie enim significare solet voluntatis electionem et consensum. Unde etiam objectum voluntate approbatum placitum vocatur, Genes. 24: *A Domino egressus est sermo, non possumus extra placitum ejus quicquam loqui.* Unde etiam significat conventionem, et pactam ex mutuo consensu definitum, ut Gen. 29 et 30 videre licet: vel etiam significat mentis decretum, quomodo dicuntur esse philosophorum et medicorum placita. Atque hoc modo, quæ decreta vel statuta sunt a Deo, vel principibus, vel senatu, placita vocantur, Proverb. 10: *Labia justi considerant placita, et os impiorum perversa.* Ac denique terminus definitus ad aliquid agendum, placitum vocari solet, 2 Reg. 20: *Moratus est extra placitum, quod ei constituerat rex.* Quia ergo in forensi iudicio, juxta voluntatem et arbitrium iudicis legibus regulatum, vel termini constituuntur, vel decreta dantur et sententiæ, ideo tota causa judicialis et forensis tractatio, nomine placiti in jure canonico significatur, ut videre licet in d. cap. 1, 15, quæstione quarta, per totam. Juxta hanc ergo interpretationem idem est prohiberi in die festo placitum, ac prohiberi strepitum judicialem, ut in alio capite dicitur.

9. *Difficultas.*—*Satisfit.*—At enim dubitabit aliquis, si hoc ita est, quid necesse fuerit addere cætera verba in illo cap. 1, quia, prohibito toto strepitu judiciali, cætera prohibita erant, scilicet, iudicium, ac iuramentum, quæ per alia verba exprimentur. Quod si totum ipsum per partes explicari oportuit, debuisset omnes actiones forenses numerari; alio-

quin cogitare quis poterit, illas tantum duas actiones esse prohibitas, et genus per species limitatum esse, quod tamen falsum est. Et præsertim habent difficultatem illa verba: *Neque aliquis ad mortem, vel ad pœnam iudicetur, ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti.* quia videtur per ea limitari hæc prohibitio ad iudicium criminale, nam in illo tantum per se agitur de infligenda pœna; imo nec semper illud prohiberi videtur, sed solum quando condemnandus est reus ad pœnam: si ergo absolvendus sit, non erit tale iudicium in festo prohibitum, quod etiam falsum est. Hanc difficultatem quoad hanc tantum posteriorem partem sensit Glossa in d. cap. 1, verb. *Ad mortem*, et ideo addidit, subintelligendum esse: *Maxime, quia nulla causa (inquit) tunc tractari debet*, maxime vero causa sanguinis. Panormitanus autem existimat, nomine *placiti* solum significari causam civilem, et citat cap. *Placita*, 15, quæst. 4; sed ibi hoc non declaratur; nam absolute dicitur, *ut placita secularia dominicis diebus vel aliis præcipuis festis non fiant;* at criminalia iudicia magis sæcularia sunt, quam civilia. Et ideo dici posset cum Cajetan., d. art. 4, § *Sed ad hoc*, in fine, tempore illius Concilii, a quo caput illud desumptum est, non fuisse prohibita omnia iudicia in die festo; et sane in Concilio Magunt., supra citato, hoc multum indicatur. Veruntamen, quia ex cap. 1 et 2, 15, quæst. 4, quæ sunt antiquiora, contrarium colligitur, non videtur omnino deserenda Panormitani sententia. Est enim probabilis illa vocis significatio, quia placitum magis significare solet decretum spectans ad civilem gubernationem, quam ad punitionem. Supposita ergo illa significatione, per primum verbum omnes causæ civiles, per secundum vero omnes criminales prohibita sunt, et in singulis prohibita sunt omnes actiones judiciales. Cur autem iuramentum specialiter expressum fuerit, paulo inferius dicam.

CAPUT XXX.

DE ACTIBUS FORENSIBUS IN PARTICULARI PROHIBITIS VEL IRRITIS IN DIE FESTO.

1. Quoniam multa prohibentur, quæ, si fiant, facta tenent, quando per legem expresse non irritantur, ideo in his actionibus forensibus maxime necessarium est utrumque explicare. Et ut doctrina moralis utilior sit, ad particulares actiones descendere necessarium est. Primum ergo ex dictis constat, prohibita

esse omnes partes iudicii, quæ ad tres revocantur: inchoatio causæ, quæ a citatione maxime incipere videtur, processus formatio et causæ cognitio, ac terminus iudicii, seu sententiæ prolatio. Et ita docent omnes, quia in his consistit strepitus judicialis. Adduntur vero in d. cap. ult. de Fer., duo valde notanda. Unum est, tales actiones non solum esse prohibitas in die festo, sed etiam esse ipso jure nullas: nam expresse dicitur: *Nec processus habitus teneat, nec sententia*. Quæ verba magis clara sunt quam illa, quæ habentur in jure civili, leg. *Ut in die*, c. de Fer., in fin.: *Quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritetur*. Nam ex vi verbi *irritetur*, dubitari poterat an esset irritum ipso facto, vel solum per iudicem irritandum. Jus autem canonicum evidenter declarat totum esse ipso facto nullum, quia non tenet. Existimoque eundem fuisse sensum Imperatoris, quia verba illa *omnibus modis* multum ampliant verbum irritandi; irritari enim debet, non solum factum tollendo, sed etiam declarando validum non fuisse. Semper tamen est differentia, quia lex civilis poterit hoc facere in causis civilibus, non vero in ecclesiasticis; lex autem canonica in omnibus. Item lex illa Imperatoris in privatis regnis potuit non servari, lex autem canonica ubique obligat. Aliud in d. cap. additum est, ita esse prohibitas has actiones in die festo, ut neque ex conventionem partium fieri possint, neque, etiamsi fiant, factæ teneant; ita enim expresse in textu declaratur, ut Glos., verb. *Quibus*, notavit, quam omnes sequuntur.

2. Et in hoc constituitur in eodem textu differentia inter ferias festivitatum, vel aliorum temporum, quod his posterioribus possunt partes renunciare, non vero prioribus. Et ratio clara est, quia hæc temporales feriæ in partium levamen conceduntur, festivaes vero in honorem Dei et Sanctorum. In hoc tamen notari potest differentia et convenientia inter mercatum, et placitum, seu iudicium, quod neutrum licet in die festo, etiam ex conventionem partium, propter illam rationem, quod utrumque est in honorem Dei prohibitum; et nihilominus contractus ita factus in die festo validus est, et instrumentum etiam extra iudicium factum ad illius confirmationem validum est: acta vero in iudicio non sunt valida. Ratio autem est, quia lex ipsa prohibens mercatum non irritat illum, ut patet ex d. cap.; lex autem prohibens acta iudicii irritat illa. Ita sumitur ex Joan. Andr. et Pa-

normitano, in d. cap. ult.; et notat Sylvest., verb. *Dominica*, quæst. 3, in fine, qui allegat leg. *Actus*, C. de Feriis; sed ibi nihil dicitur, nisi quod tales actus in diebus festis *conquiescant*.

3. *An citatio in festo facta, licita sit et valida. — Instantia. — Diluitur.* — Specialiter vero dubitari solet, quoad litem initium, an citatio facta in die festo licita sit et valeat. In quo est breviter advertendum, aliud esse citationem fieri pro die festo, aliud usque ad diem festum, aliud vero esse fieri in die festo. Primo modo facta citatio iniqua est, et invalida, quia sensus est citari partem, ut in die festo respondeat: hoc enim indicat particula *pro*, ut constat. Continet ergo illa citatio præceptum iniquum et injustum, et ideo aperte est invalida pro illo die. Dices: saltem obligabit ad comparandum alio die habili proxime sequenti, quia in citatione duo præcepta continentur, unum comparandi, aliud tali die comparandi; et primum impleri potest, et est justum. Respondetur ita sensisse Innocentium, Antoninum, et alios. Communior tamen sententia est, tale præceptum nullam omnino obligationem inducere, quia est irritum et nullum, ex vi d. cap. ult., ut late refert et ostendit ibi Abb., num. 21. Et credo esse veram, quando directe et formaliter (ut sic dicam) citatio facta est pro die festo, ut pro Dominica, vel pro S. Joannis festo, etc., quia tunc directe est contra præceptum de observatione festi, et ita est irrita et nulla. At si expresse solum fiat pro tali die mensis, vel hebdomadæ, et contingat in illum diem festum incidere, tunc probabilis est opinio Innocentii. Et saltem, quod ad nos pertinet, tunc iudex non peccat, nec agit contra festum, ut patet ex vi talium verborum; nec præsumenda est prava intentio, ubi non ostenditur. Hinc autem sequitur talem actum non esse contra legem, nec per illam esse irritum factum, sed obligare prout potest, scilicet, in diem proxime sequentem, et habilem.

4. *Citatio facta secundo modo valida est.* — Secundo vero modo facta citatio, in legitimo sensu, quem habere potest et debet (nisi aliud exprimitur), justa est et valida; nam illa verba indicant prorogationem temporis, pro quo fit mandatum, usque ad talem diem festum, verbi gratia, usque ad dominicam; et sensus esse debet, ut totum illud tempus usque ad dominicam inclusive prorogetur, et intra illud non peccetur, non comparando, die autem proxime sequenti respondendum sit. Qui sen-

sus est satis usitatus, et consentaneus verbis, et in illo præceptum nihil continet contra festi observationem, ut per se constat. Præterea, si alicui præcipiatur ut intra octo dies compareat, licet intra illos dies unus vel plures dies intermedii sint festivi, tenetur comparere intra terminum præfixum, si ultimus non est dies feriatus, quia non oportet ut pro toto tempore octo dierum, et singulis partibus ejus, possit quis compelli ad comparandum; sed satis est quod intra illud tempus detur sufficiens mora, et terminus habilis ad comparandum; ergo, licet ultimus dies præfixi termini sit festivus, citatio erit valida, quia potest præveniri terminus ultimus, et intra totum illud tempus in die non feriato proxime præcedenti mandatum impleri; ergo multo magis erit licita et valida in priori sensu implendi videlicet illam, proxime post diem festum designatum pro termino. Et hæc etiam resolutio satis communis est, ut videre licet in Joan. Andr., Abb., et aliis Doctoribus in d. cap. ult.

5. *Citatio facta in festo est invalida.* — De tertio autem modo est magna disceptatio, et dissensio inter canonistas, ut late tractat Abbas ibidem, num. 19. Breviter tamen dico, citationem factam in die festo, etiamsi mandatum ejus pro die profesto fiat, et intimetur, prohibitam esse ex vi capit. ult. de Fer., ac subinde irritam. Duo enim possunt in tali citatione considerari. Unum est quasi actio ex parte iudicis, scilicet, emanatio præcepti ab illo et decretum citationis, ut sic dicam. Aliud est quasi passio respectu ejus qui citatur, scilicet, quod ei intimetur præceptum. Et contingere potest ut utrumque fiat in die festo, vel alterum tantum; et omnibus modis censeo esse nullum illum actum. Et primo, actio iudicis continens citationis præceptum in festo facta nulla est, etiamsi non in festo, sed in profesto die sit intimanda reo. Ratio est, quia illa pertinet ad judicialem strepitum, qui totus prohibitus et irritatus est. Item, quia illud præceptum continere censetur interlocutoriam quamdam sententiam, ut Abbas docet; omnis autem sententia in illo die prolata prohibita est et nulla. Item, quia illud præceptum non fit sine causæ cognitione, quæ omnino est prohibita illo die, et consequenter etiam vox, seu præceptum quod ab illa manat, ut sumitur ex l. ult., C. de Fer. Denique, quia favores ampliandi sunt, præsertim cum in hoc negotio simul religionem erga Deum, et pietatem erga reum, hic favor contineat. Atque hinc

sequitur, quocumque die tale præceptum intimetur, non obligare, quia a principio fuit nullum.

6. At vero si e contrario iudex protulit præceptum in die profesto, intimatio autem facta fuit in die festo, duobus modis id potest contingere. Uno ex vi ipsiusmet citationis, quia nimirum per ipsam expresse præcipiebatur ut ita fieret. Et sic etiam censeo præceptum fuisse iniquum, ac subinde nullum, propter dicta in priori puncto, quæ cum proportionem hic applicari possunt, quia illa intimatio nulla est, ut jam dicam. Alio modo potest intimatio præcepti fieri in die festo, vel per accidens, ex ignorantia ministri, vel ex malitia ejusdem, aut etiam iudicis, qui privatim et extra iudicium id ordinavit, et talis intimatio, quocumque ex his modis fiat, nulla est in die festo, ex vi ejusdem cap. ult. et dictæ legis *Ut in die*. Nam illi præcipitur quies a litibus, et ab strepitu iudicii, et irritatur quicquid in contrarium fit; hæc autem intimatio est contra quietem, et est pars non modica judicialis strepitus; ergo. Nihilominus tamen præceptum ipsum in se validum manet, quia in se non continuit illum errorem, et alioquin habili tempore latum est. Poterit ergo alio die profesto citatio fieri ex vi illius, quia non fuit extinctum propter indebitam applicationem ejus, sed solum tunc non habuit effectum. Et ita, nisi iterum intimetur, nullam inducet obligationem ex vi intimationis factæ in die festo, nec ex vi illius poterit processus formari, alioquin omnia erunt nulla, ut ex dictis constat.

7. *An in die festo possint testes examinari.* — *Objectio.* — Secundo, quoad processum seu progressum litis, quæri solet an in die festo possint testes examinari. Unum est certum, scilicet, non posse illo die exigi iudicum juramentum, id enim expresse et specialiter prohibetur in dicto cap. 1. de Fer. Quæ prohibitio maxime intelligitur de solemnibus ac iudicialibus juramento, sive a testibus, sive a partibus postuletur. Cum ergo testes non possint dicere testimonium nisi prævio juramento, sicut jurare non possunt in die festo, ita neque examinari. Dices, posse juramentum antecedere in die profesto, et tunc hæc ratio non obstat quominus interrogationes et responsa in die festo fiant. Ad hoc multi Canonistæ totum concedunt, dicentes puram examinationem testium non esse prohibitam in die festo, si antea præcessit juramentum, et examinatio articulorum et interrogationum quæ testibus

proponendæ sunt, ut dixit Glossa in Clem. unic., de Offic. deleg., verb. *Judices*. cum Specul., Joan. Andr. et aliis, quos refert Abbas in dicto cap. primo. Fundamentum est, primo, quia illud examen retrahitur ad diem juramenti; secundo, quia non est actus judicialis, sed extrajudicialis, nam per merum executores fieri solet. Contrarium autem tenuit ibi Anton., dicens, totum illum actum esse prohibitum et esse nullum. Panormitanus vero mediam sententiam amplectitur, dicens, actum quidem esse validum, esse tamen illicitum, quia distrahit a divinis. Quæ distinctio mihi non probatur, quia vel ille actus est prohibitus tanquam judicialis, et pertinet ad strepitum judicii, et sic erit nullus, juxta cap. ult. Si vero non est prohibitus specialiter, de se non erit illicitus, quia non est opus servile, et ita non est prohibitus generaliter; ergo nullo modo. Quod autem distrahat, non satis est ut sit peccatum, quia finis præcepti non cadit sub præceptum, ut sæpe dictum est. Alias etiam legere historias humanas, vel de novis eventibus interrogare in festo, esset speciale peccatum.

8. *Auctoris sententia.* — Inter alias vero duas sententias, opinio Anton., sicut magis pia, ita et probabilior mihi videtur. Primo enim illa retrotractio ficta est, nam revera ille actus fit in die festo; non est autem admittenda fictio a jure non introducta, nec probata, imo parum consentanea juri: *Pro spiritualibus festi multum derogans*. Eo vel maxime quod potius juramentum præcedens, solet quasi repeti et confirmari in illo die, in quo testis examinatur; semper enim præmittitur interrogationem esse faciendam sub præstito juramento, quod ipse acceptat. Deinde non intelligo cur actus ille non sit in præsentia materia existimandus judicialis, nam sine dubio multum pertinet ad strepitum judicii, quem totaliter prohibet et annullat d. cap. ultim. de Fer., et l. *Ut in die*, cap. eod., ubi etiam præcipitur ut lites quiescant; non quiescunt autem, sed progrediuntur, si examen fit testium. Item, tota illa actio pertinet ad formationem processus, et solet esse magna pars ejus; at in d. cap. ult. dicitur absolute: *Nec processus habitus teneat*; ergo neque etiam quoad illam partem tenet. Item in l. ultim., c. de Fer., prohibetur in illo die omnis executio, et ne ulla quemquam urgeat admonitio; et infra: *Sit ille dies a cognitionibus alienus*, quæ omnia plane violantur per testium depositionem. Item, testes non possunt tunc cogi ad respondendum, ut Panormitanus

fatetur; ergo non juridice interrogantur; ergo nec eorum depositio valida erit. Vel e contrario, si juridice interrogentur, actus judicialis est, et ita per legem ecclesiasticam irritus factus. Denique sine dubio graviter peccat tabellio scribendo, et fidem dando, quia illa scriptio pertinet ad processum judicialem conficiendum, quod prohibitum est, et consequenter irritum. Neque obstat quod hæc examinatio testium fieri possit per aliquem deputatum a iudice, qui non sit iudex, sed quasi merus executor, qui jurisdictionem non habet, quia nihilominus illa actio fundatur in jurisdictione iudicis, et pertinet ad executionem ejus in contentioso foro.

9. *Utrum hoc liceat in causis spiritualibus.* — Ab hac tamen generali regula excipiunt aliqui causas spirituales; nam in illis aiunt licitum esse et validum, juramentum accipere, et consequenter etiam testes examinare, non vero in temporalibus, de quibus solis intelligunt prohibitionem juramenti, factam in dict. cap. 1. Adduntque ideo esse specialiter factam, quia, licet ex aliqua necessitate licitum sit iudicium ferre, seu litem agere in causa temporalis, nihilominus exigere juramentum, etiam tunc, prohibitum est. Ita sentit Cajetanus, dict. art. 4; et adducit D. Thom. 2. 2. quæst. 89, art. 10. At D. Thomas ibi non allegat d. cap. 1, neque illud exponit, sed solum de juramento in communi loquens, sive solemniter iudicio, sive privato, ait: *Pro spiritualibus negotiis juramenta possunt præstari in solemnibus diebus, quibus est spiritualibus rebus vacandum: non tamen tunc sunt juramenta præstanda pro rebus temporalibus, nisi forte ex magna necessitate*. Ubi etiam non dicit hoc esse omnino prohibitum, sed non esse faciendum, quia non est consentaneum fini diei festi, qui est spiritualibus vacare; si tamen fiat, non dicit esse speciale peccatum contra aliquam juris prohibitionem. Quapropter verius censeo, prohibitionem factam in d. cap. 1, generalem esse ad omnia iudicia, et causas forenses, sive de temporalibus causis, sive de spiritualibus agatur, quia verba textus generalia sunt, nec talis limitatio in eo habet fundamentum. Nec etiam ratio D. Thomæ hic applicari potest, quia neutræ causæ tractandæ sunt in die festo. In casibus autem, in quibus propter necessitatem potest esse licitum iudicium in die festo, sicut exceptiones habent locum in causis spiritualibus, ita in temporalibus, si in eis vera necessitas occurrat. Nam duplex illa exceptio, quæ in eodem textu additur, nisi pro pace, vel

alia necessitate, indifferenter ponitur, et in iudicio etiam de causa temporalis habere potest locum, ut infra dicam. Si ergo in causa temporalis talis occurrat necessitas vel pietas, ut ratione illius licitum sit iudicium in festo, etiam erit licitum juramentum exigere, et testes examinare, quia jam ibi occurrit necessitas. Si vero e contrario iudicium sit in causa et negotio spirituali, et non occurrat necessitas, ob quam in die festo iudicium agere liceat, nec etiam tunc licebit juramentum exigere, nec testes ad dicendum cogere, vel examinare, quia deest necessitas, quæ in d. cap. 1 pro juramento præstando postulatur.

10. *Sitne omnis sententia prohibita in festo.* — Tertio dubitari potest quoad finem iudicii, an omnis sententia sit prohibita in die festo. Ad quod Cajetanus supra respondet, non omnem esse prohibitam, quia sententia excommunicationis ibi non prohibetur, neque est nulla; quod est verum, quia non fit cum strepitu judicii. Et idem tenet Freder. de Sen., Con. 11, 12 et 13; et Abb., in d. cap. ult. de Fer., num. 16, 17 et 18, ubi plures in eadem sententiam refert. Anton. vero ibi contrarium tenet, quia lex dicit, ut omnis vox iudicis sileat in die festo. Sed dico magis in hoc esse attendenda verba canonum, quam legum. Item respondeo intelligendum esse de voce pertinente ad strepitum judicii, et ad processum judicialem; excommunicare autem, ut Cajetanus bene notavit, non tam est procedere et iudicare, quam veluti legem ferre, aut præceptum imponere. Unde a fortiori constat, absolutionem ab excommunicatione non esse in die festo prohibitam, quia eadem de illa procedit ratio, et aliunde est favorabilior, quia est spirituale bonum, et per eam subvenitur periculo animæ. Quanquam hæc ratio possit etiam suo modo applicari ad ipsam excommunicationem, quæ est medicinalis pœna, et ad bonum animæ ordinatur.

11. Addunt præterea Abb., Host., Joan. Andr., et Specul., actus etiam voluntariæ jurisdictionis non esse prohibitos in die festo, argumentum sumentes ex leg. *Actus*, C. de Fer., ubi emancipationes et manumissiones in diebus festis fieri posse dicuntur, et super his acta fieri permittuntur. Efficacius vero id suadet ex d. cap. ult. eod., ubi solum judicialis strepitus prohibetur, et quæ ad illum pertinent; dicitur autem esse judicialis strepitus, ubi causa est contentiosa et litigiosa, ac denique ubi quæstiones et jurgia tractantur, ut ibidem significatur in ipso præmio. At ea

quæ sunt jurisdictionis voluntariæ, non fiunt cum strepitu judiciali, ut dispensationes, indulgentiæ, privilegia, et hujusmodi, neque pertinent ad contentiosum iudicium, ut constat; ergo in eo cap. non prohibentur: sed neque in alio sunt prohibita, ut satis constat ex omnibus allegatis; ergo. Addit vero Panormitanus limitationem, dicens hos actus esse validos, licet in die festo fiant, non tamen fieri sine culpa, si absque speciali necessitate fiant. Sed hoc jam supra in simili rejectum est, quia, si hi actus valent, ideo est, quia in illo cap. non sunt prohibiti, ut ipse fatetur; sed neque in alio loco sunt specialiter prohibiti, ut dixi; nec etiam sunt opera servilia, ut constat; ergo manent in ordine actuum indifferantium (ut sic dicam) pro diebus festis; non ergo possunt magis damnari, quam confabulationes, et ludi de se non mali, et similes res.

12. *Executionem sententiæ prohiberi in festo.* — Denique ex his a fortiori concludunt dicti auctores, omnes actus extrajudiciales factos in die festo validos esse, et non esse prohibitos ex vi illius cap. ult. Probatur, quia ibi solum prohibetur strepitus judicialis, et formatio processus usque ad sententiam. Unde infert Panormitanus, in cap. ult. de Jud., num. 22, executionem sententiæ latæ in die profesto, licet fiat in die festo, validam esse; quia non est actus judicialis. Sed alii oppositum sentiunt, ut videri potest per Felin. in cap. ult. de Jud., num. 13. Ego vero censeo executionem prohiberi in die festo, in dicto cap. ult., et consequenter etiam irritari, quantum juridice potest. Probo primo, quia Panormitanus fatetur esse prohibitam in cap. 1 de Feriis, præsertim in causa criminali: unde, licet textus ille solum prohibeat, *ne quis in festo ad pœnam iudicetur*, ipse intelligit, *etiam esse prohibitum adjudicari, et executioni mandari*. Ergo eadem ratione, ubicumque prohibetur sententia in die festo, magis (ut sic dicam) prohibetur executio ejus. Item probatur ex leg. *Actus*, leg. *Ut in die*, leg. ult., Cod. de Fer. Quamvis enim hæc materia non videatur pertinere ad leges civiles, tamen cum disponant immediate de actibus civilibus, et in favorem religionis, per eas recte explicatur jus canonicum. Ibi autem prohibentur omnes actus in die festo, qui sunt iudicii contentiosi, et irriti etiam declarantur in dicta leg. *Ut in die*; et in leg. ult. expresse dicitur: *Ut a cunctis executionibus excusetur, nulla quemquam urgeat admonitio, taceat apparitio, præconis horrida vox silescat*, etc., quæ omnia executionem